

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра економіки і підприємництва

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ГУДУХІН Андрій Миколайович

УДК 338.436.33

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ
КУЛЬТУР СФГ «СОНЯЧНИЙ ПАГОРЬ»**

Спеціальність 051 «Економіка»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А.М. Гудухін

Керівник роботи
Ткачук Василь Іванович
д. е. н., професор

Житомир – 2023

АНОТАЦІЯ

Гудухін А. М. Шляхи підвищення ефективності виробництва зернових культур СФГ «Сонячний пагорб». – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 051 «Економіка». – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

В кваліфікаційній роботі досліджено теоретико-методологічні засади ефективності виробництва зернових культур. Розкрито теоретичну сутність поняття економічної ефективності, встановлено критерії економічної ефективності за умов максимального та оптимального обсягів виробництва, визначено показники економічної ефективності виробництва зерна. Проведено оцінку економічної ефективності виробництва зернових культур СФГ «Сонячний пагорб». Запропоновано шляхи підвищення ефективності виробництва зернових культур за рахунок комплексної переорієнтації господарства на технологію «no-till», розвитку техніко-технологічної бази та інформаційного програмного забезпечення, що в кінцевому підсумку забезпечить синергічний ефект.

Ключові слова: ефективність, урожайність, валовий збір, собівартість, рентабельність.

ANNOTATION

Gudukhin A. M. Ways to increase the efficiency of production of grain crops SFG "Sunny hill". – Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 051 "Economics". – Polis National University, Zhytomyr, 2023.

The theoretical and methodological principles of the efficiency of the production of grain crops were investigated in the qualification work. The theoretical essence of the concept of economic efficiency is revealed, the criteria of economic efficiency under the conditions of maximum and optimal volumes of production are established, indicators of the economic efficiency of grain production are determined. An assessment of the economic efficiency of the production of grain crops of the SFG "Sonyachni hoborb" was carried out. Ways to increase the efficiency of grain crop production due to the comprehensive reorientation of the economy to the "no-till" technology, the development of the technical and technological base and information software are proposed, which will ultimately provide a synergistic effect.

Key words: efficiency, yield, gross harvest, cost, profitability.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	6
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР СФГ «СОНЯЧНИЙ ПАГОРЬ».....	12
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР СФГ «СОНЯЧНИЙ ПАГОРЬ».....	18
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	25
ДОДАТКИ	28

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Посилення уваги до економічної ефективності вирощування зернових культур зумовлене низкою факторів, які склалися в сільськогосподарському виробництві за останні роки, а саме: скорочення чисельності працівників, зменшення фізичної кількості та старіння основних засобів, збільшення ціни на ресурси, замінування полів і наявність сільськогосподарських земель, які перебувають під окупацією.

Економічна ефективність виробництва рослинницької продукції залежить від структури посівів. В Україні зернові культури займають найбільшу питому вагу в структурі посівів, тому доходи господарств значною мірою залежать від цін на цю продукцію. При зміні структури використання ріллі слід враховувати вимоги культур до ґрунтово-кліматичних умов у різних зонах. Вибір технологій у рослинництві значною мірою залежить від наявності основних і оборотних засобів, оскільки брак коштів змушує підприємства до екстенсивного виробництва, що призводить до низької продуктивності землі та ризику отримання збитків. Маючи достатній обсяг кошти, можна інтенсифікувати виробництво, збільшити врожайність і підвищити ефективність всього процесу.

Аналіз останніх досліджень. Великий вклад у дослідження питання забезпечення ефективності вирощування сільськогосподарської продукції за рахунок різних факторів, у тому числі за рахунок використання різних технологій обробки ґрунтів здійснено такими вченими теоретиками та практикаками сучасності, як: Амбросов В.Я., Андрійчук В.Г., Єгорова Н.Ю., Заїка С.О., Компанієць В.О., Кулик А.О., Курган В.О., Романова Р.Р., Саблук П.Т., Солодушко М.М., Чмирь С. М. та ін. Не зменшуючи значимість досліджень, проведених вищевказаними авторами, відмітимо що наразі існує коло питань забезпечення ефективності вирощування зернових культур, що набувають особливої актуальності та потребують більш детального дослідження.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних аспектів та прикладних рекомендацій щодо ефективності виробництва зернових культур СФГ «Сонячний пагорб».

Для досягнення поставленої мети визначені такі завдання:

- дослідити теоретичні засади ефективності діяльності підприємства;
- визначити критерії економічної ефективності за умов максимального та оптимального обсягів виробництва;
- показники економічної ефективності виробництва зерна;
- оцінити ефективність виробництва зернових культур СФГ «Сонячний пагорб»;
- визначити шляхи підвищення ефективності виробництва зернових культур СФГ «Сонячний пагорб».

Об'єкт і предмет дослідження. *Предметом* дослідження є теоретичні, методичні та прикладні положення ефективності виробництва рослинницької продукції. *Об'єктом* дослідження є процес підвищення ефективності виробництва зернових культур СФГ «Сонячний пагорб».

Методи дослідження. Кваліфікаційна робота базується на діалектичному методі пізнання до вивчення теоретичних і практичних положень щодо ефективності діяльності підприємства. Абстрактно-логічний метод був використаний для узагальнення теоретичних засад ефективності вирощування зернових культур. Дослідження сучасного рівня ефективності діяльності та вирощування зернових культур підприємством проводилось, використовуючи статистико-економічний метод, зокрема балансового методу та методу аналізу.

Інформаційну базу роботи складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених та фахівців з досліджуваної проблематики, офіційні матеріали діяльності підприємства, зокрема фінансова та управлінська звітність та інформаційні ресурси світової комп'ютерної мережі Internet.

Публікації. Основні результати дослідження викладені в одній науковій праці у співавторстві загальним обсягом 0,19 ум. друк. арк.:

1. Ткачук В.І., Гудухін А.М. Економічна ефективність виробництва зернових культур: поняття та критерії оцінювання. Збірник наукових праць «Наукові читання – 2023». Житомир: Поліський національний університет, 2023. С 125-127.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (27 найменувань), 5 додатків. Робота викладена на 28 сторінках комп'ютерного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сьогодні сільське господарство займає значне місце в економіці нашої країни. Виробництво зерна є основою сільськогосподарського виробництва, від рівня ефективної організації якого залежить розвиток інших галузей, а також відбувається задоволення потреб населення не тільки в борошняних виробах, а й у м'ясі та інших продуктах сільського господарства.

Зерно є не тільки цінним харчовим продуктом, а й служить сировинною базою для інших галузей харчової, хімічної та текстильної промисловості, джерелом кормів для тваринництва. Зерно також вважається найважливішим експортним продуктом і є основою для створення та оновлення державних хлібних ресурсів. Отже, зерновиробництво є найбільшою галуззю сільськогосподарського виробництва, яка має важливе економічне та соціальне значення. Від того, наскільки раціонально воно організовано, залежить ефективність функціонування всього агропромислового комплексу країни, адже рівень розвитку зерновиробництва визначає не тільки рівень споживання населенням продуктів харчування із зерна, а й той факт, що зерно є одним з основних компонентів у харчуванні тварин.

За біологічною цінністю зернові рослини є найважливішим харчовим продуктом. Головним чином тому, що вони забезпечують більшість білків і вуглеводів, а також вітаміни групи В і мінеральні солі. Так, вміст білка в зернових культурах становить: в рисі – 7,3%, в житі – 9,9, у вівсі – 10,1%, у пшениці – 12,7%, за перетравністю рису перетравність становить 95%, а пшениці – 87%. Основні крупи містять близько 2% жиру і 65-67% вуглеводів [9].

Підкреслюючи важливість зерна зазначаємо, що зерно в його нинішньому вигляді є основним продуктом сільського господарства. Зерно використовується для виготовлення таких продуктів, як борошно, кукурудза, хліб і макарони. Зерно

необхідне для успішного розвитку тваринництва та птахівництва, а тому впливає на збільшення виробництва м'яса, молока та інших продуктів.

Тому проблема забезпечення рентабельності виробництва зерна є не лише галузевою, а й народногосподарською.

Поняття ефективності є основною категорією економічної науки, але єдиного підходу до її визначення наразі не існує.

У більшості сучасних словників, довідників та енциклопедій ефективність визначається як максимальний ефект при мінімальних витратах, і найчастіше такі поняття, як «ефект» і «результат», «ефективність» і «результативність» порівнюються і видаються за однакові.

Так, Маркіна І.А.. під економічною ефективністю розуміє результативність господарської діяльності, програм і дій, що характеризується відношенням досягнутого економічного ефекту, результату до витрат факторів і ресурсів, що призвели до досягнення цього результату; отримання найбільшого обсягу виробництва при обмеженій кількості наявних ресурсів або забезпечення заданого обсягу виробництва при мінімальних витратах [16, с. 25].

На думку Савенко Н.В. в основі ефективності лежить дія системи об'єктивних економічних законів, яка відображає одну з головних сторін виробництва – результативність – і повинна являти собою ступінь використання ресурсного потенціалу підприємства [21, с. 6].

Підвищення ефективності слід представити як збільшення коефіцієнта корисної дії при використанні споживаних і використовуваних виробничих ресурсів [27, с. 155].

Зауважимо, що зростання ефективності не може тривати нескінченно в умовах обмежених ресурсів, тому сама економічна ефективність має чіткі межі і не може бути більшою, ніж дозволяють наявні ресурси.

Однак концепція взаємозамінності ресурсів і синергії показує, що ці межі можна змінювати, визначаючи тим самим величину ефективності, яка не завжди відповідає максимуму виробленої продукції.

Деякі вчені пов'язують ефективність з потребами. Наприклад, Макконнелл К.Р. і Брю С.Л. у «Економікс: принципи, проблеми і політика» розглядають ефективність як оптимальне відношення між мінімальною вартістю ресурсів і кількістю товарів і послуг, вироблених за їх використання; яка включає як ефективність виробництва, так і ефективність розподілу [14, с. 913], при цьому стверджуючи, що необхідно не тільки виробляти максимум продукту за мінімальних витрат, але й максимально задовольняти бажання споживачів [14, с. 914]. Тому більш ефективно, це коли максимально задовольняються потреби споживачів, а для підвищення ефективності потрібне раціональне співвідношення у використанні взаємозамінних (в окремих випадках) ресурсів, праці та капіталу [3; 8; 22].

Іншим підходом до визначення економічної ефективності є погляд Долана Е.Д. і Ліндсея Д.Е., що описаний у праці «Ринок: мікроекономічна модель» в якій автори стверджують те, що ефективність виробництва (ширше поняття – економічна ефективність) – це ситуація, за якої неможливо виробити більшу кількість одних товарів не жертвуючи при цьому певною кількістю іншого продукту при даному рівні науково-технічного розвитку виробництва [5].

Пасека Д.В., Гринько Т.В називають це поняття порівняльною перевагою – перевагою використання одних ресурсів перед іншими, що забезпечує найбільше задоволення потреб і максимальну віддачу від вкладених засобів. Вчений стверджує, що прагнення до порівняльної переваги означає відмову від менш цінного на користь більш цінного, а ступінь корисності відображається альтернативною вартістю. Отже, під ефективністю виробництва можна зрозуміти зв'язок між цінністю виробленого і цінністю втрачених альтернативних можливостей [19].

Підсумовуючи все вищесказане, можна дійти висновку, що ефективність включає ряд критеріїв, рис. 1.1.

Таким чином, економічно ефективним можна назвати таке поєднання ресурсів у процесі виробництва, за якого задоволено максимум потреб за рахунок

виробництва максимальної кількості продукту, при мінімальних витратах на їх виробництво.

Рис 1.1. Критерії економічної ефективності за умов максимального обсягу виробництва

Джерело: складено автором за даними [1; 3; 16; 18]

Проте даний підхід не можна вважати оптимальним для сільськогосподарського виробника, адже бувають роки пов'язані із рекордними врожаями, а інші – навпаки із низькими через посухи. Саме дані обставини дали можливість виявити некоректність розглянутих підходів до розуміння економічної ефективності.

Наприклад, за умов отримання рекордного рівня врожаю, можна стверджувати, що галузь спрацювала максимально ефективно, проте аграрії стикаються з профіцитом зерна, що впливає на ціни, які за тиках обставин встановлюються на низькому рівні. І перед сільськогосподарськими виробниками постає ряд питань, пов'язаних із прийняттям господарського рішення: продавати зерно за ціною нижчою за собівартість щоб покрити збитки або зберігати, в очікуванні зростання цін на нього в наступному періоді.

У результаті ефективніше працюють не ті, хто виробляє найбільше зерна, а ті, чий витрати природних і грошових ресурсів були мінімальними, тобто ті виробники, які виробляли зерно за критерієм оптимальності для себе. Таким чином основні складові економічної ефективності будуть виглядати таким чином, рис. 1.2.

Рис 1.2. Критерії економічної ефективності за умов оптимального обсягу виробництва

Джерело: складено автором за даними [1; 3; 16; 18]

Отже, під економічною ефективністю ми маємо на увазі досягнення оптимального ефекту, який задовольняє максимальну потребу і досягається шляхом поєднання обмежених ресурсів за їх мінімальних витрат.

Під оптимальною кількістю продукту ми маємо на увазі найкращу за даних умов у конкретний момент часу, тому максимальна кількість виробленої продукції не завжди буде найкращим варіантом.

Кожен критерій економічної ефективності характеризується групою показників, які у своїй сукупності найбільш повною мірою характеризують процес відтворення, табл. 1.1.

Такий підхід до визначення ефективності дозволяє вирішити ряд завдань:

- визначити можливості ведення розширеного відтворення вирощування зерна підприємством в сучасних умовах;

Таблиця 1.1

Показники економічної ефективності виробництва зерна

Критерій	Показник
Оптимальне поєднання взаємозамінних ресурсів	Продуктивність праці (грн./люд.-год., т/люд.-год.) Трудомісткість (люд.-год./грн., люд.-год./год.) Рілля на 1 трактор (га) Посівна площа на один комбайн (га) Навантаження техніки на 1 тракториста (шт.) Кількість транспортних засобів на 1 комбайн (шт.) Вихід ресурсів, ресурсоємність (грн.)
Оптимальна кількість продукту	Виробництво зерна з га, 1 люд.-год., 1 грн. витрат
Мінімальна сума витрат	Вартість 1 т зерна (грн.) Зусилля на 1 га, 1 т (люд. год)
Можливість самофінансування	Ступінь товарності (%) Рентабельність виробництва і продажів (%) Чистий прибуток і валовий дохід на 1 га, 1 людино-год, 1 ц (грн.) Окупність витрат (грн.)
Максимальне задоволення потреб	Кількість продовольчого зерна та борошна на 1 жителя (ц) Кількість фуражного зерна на 1 умовну голову худоби

Джерело: складено автором за даними [11; 19; 24; 27]

- визначити найкращий спосіб використання (поєднання) існуючих обмежених ресурсів, в контексті їх взаємозамінності;

- порівняти витрати при альтернативних варіантах виробництва зерна та вибрати найкращий;

- визначити необхідну кількість виробленого продукту порівнюючи потреби в ньому з виробничими можливостями.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР СФГ «СОНЯЧНИЙ ПАГОРБ»

Детальне опрацювання теми дослідження нами здійснено на базі селянського (фермерського) господарства «Сонячний пагорб» яке було зареєстровано 24.07.1992 року згідно законодавства України за юридичною адресою Україна, 12405, Житомирська обл., Житомирський район, село Левків, вул. Героїв України, 35. Основним видом діяльності господарства є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Метою діяльності СФГ «Сонячний пагорб» є отримання прибутку та забезпечення соціально-економічної стабільності шляхом виробництва та постачання сільськогосподарської продукції.

Завданням господарства є:

- забезпечення цільового та раціонального використання земельних ресурсів визначеного законодавством і договором оренди;
- здійснення заходів щодо поліпшення стану рекультивації земель, збереження та підвищення їх плодючості, забезпечення постачання, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, надання послуг, підвищення продуктивності продукції рослинництва.

Проаналізуємо основні показники діяльності господарства, табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Оцінка основних показників діяльності господарства

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.	
				+/-	%
1	2	3	4	5	6
Площа ріллі, га	1082,0	1191,4	1164,1	82,1	7,6
Середньооблікова чисельність працівників, чол.	19	19	18	-1,0	-5,3
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	10863,1	17559,9	11122,9	259,8	2,4
На одного середньооблікового працівника:					
- припадає ріллі, га	56,9	62,7	64,7	7,8	13,7

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6
- створено чистого доходу від реалізації продукції, тис. грн.	571,7	924,2	617,9	46,2	8,1
Відпрацьовано одним працівником за рік, днів	270	274	281	11	4,1

Джерело: розраховано за даними підприємства

Оцінюючи основні показники діяльності підприємства відмітимо те, що зросла площа ріллі на 82,1 га (7,6 %), середньооблікова чисельність працівників зменшилася на 1 люд. (5,3 %). Щодо ефективності діяльності підприємства, то відмітимо те, що на 13,7 % збільшилася площа ріллі, що припадає на 1 працівника, та на 8,1 % збільшився чистий дохід від реалізації продукції, що припадає на одного працівника.

В процесі оцінювання ефективності виробництва зернових культур варто оцінити ефективність використання основних виробничих засобів, адже вони безпосередньо приймають участь у виробничому процесі, табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Оцінка ефективності використання основних засобів

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.	
				+/-	%
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	1762,7	1824,1	1951,6	188,9	10,7
Фондозабезпеченість, тис. грн./га	1,63	1,53	1,68	0,05	3,1
Фондовіддача, грн.	6,16	9,63	5,70	-0,46	-7,5
Фондомісткість, грн.	0,16	0,10	0,18	0,02	12,5
Фондоозброєність, тис. грн./чол.	92,77	96,01	108,42	15,65	16,9
Рентабельність основних засобів, %	25,12	33,83	23,27	-1,85	X

Джерело: розраховано за даними підприємства

Аналізуючи дані, наведені в табл. 2.2 можна зробити висновки про те, що протягом останніх трьох років збільшилася фондозабезпеченість на 3,1% незважаючи на збільшення площ, які використовуються у виробництві продукції, адже спостерігалось зростання середньорічної вартості основних засобів на 10,7%. З огляду на зростання середньорічної вартості основних засобів відбулося підвищення фондоозброєності на 16,9% при відсутності плинності працівників продуктивність праці збільшилася на 8,9%, що в свою чергу ще раз підкреслює

ефективність використання виробничих потужностей підприємства. Децю зменшилася фондвіддача у 2022 р. відносно 2020 р. на 7,5%, що призвело до зростання фондомісткості на 12,5%, що говорить проте, що резерви підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві існують.

З огляду на те, що земля є важливим ресурсом сільськогосподарського підприємства, який приймає безпосередню участь у процесі вирощування зерна варто проаналізувати структуру посівних площ підприємства, Додаток А. За даними якого видно, що протягом всього періоду дослідження в загальній структурі посівних площ найбільшу вагу склали зернові культури. Зростали обсяги посівів озимої пшениці, питома вага таких площ збільшилася на 12,6 пунктів і в 2022 р. становила 29,7%. Про дотримання сівозмін говорить зміна площ засіяних іншими зерновими та зернобобовими культурами.

Про ефективність вирощування зернових свідчить не тільки структура площ, задіяних у виробництві, а й валовий збір та урожайність культур, табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки валової продукції та урожайності зернових культур

Культура	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. від 2020 р., %	
	Валовий збір, ц	Урожайність, ц/га	Валовий збір, ц	Урожайність, ц/га	Валовий збір, ц	Урожайність, ц/га	Валовий збір, ц	Урожайність, ц/га
Озима пшениця	5901,5	31,9	8439,6	32,2	12687,2	36,7	114,9	15,0
Жито	7745,2	23,7	6832,8	24,0	7658,2	29,5	-1,1	24,5
Овес	10375,3	23,5	6345,6	20,1	4458,7	28,6	-57,0	21,7
Гречка	0	0	0	0	447,0	6,0	100,0	100,0
Інші зернові та зернобобові	3873,9	30,1	9636,8	29,3	11428,3	34,8	195,0	15,6
Разом	27895,9	25,9	31254,8	26,2	36679,4	31,5	34,5	21,6

Джерело: розраховано за даними підприємства

За даними табл. 2.3 робимо висновки про збільшення валової продукції, зібраної з полів у 2022 р. відносно 2020 р. Так, збір озимої пшениці збільшився а 114,9%, а вівса і жита – зменшився на 57,0% та 1,1% відповідно, що пов'язано, в першу чергу із зміною структури посівних площ, адже урожайність цих культур, навпаки збільшилася. Відмітимо, що урожайність по всьому господарству зросла з

25,9 ц/га до 31,5 ц/га протягом 2020-2022 рр., що можна пояснити використанням більш якісних добрив та кращим доглядом за посівами.

Ще одним елементом ефективності господарської діяльності господарства виступають витрати, адже як було відмічено у попередньому розділі роботи результати завжди варто співставляти із витратами, понесеними на його отримання, тому розглянемо собівартість вирощування зернових культур підприємством, табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки собівартості вирощування зернових культур, тис. грн.

Культура	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.	
				+/-	%
Озима пшениця	2230,1	4223,2	6628,0	4397,9	197,2
Жито	3006,4	3925,6	2864,8	-141,6	-4,7
Овес	3420,5	3266,4	1704,4	-1716,1	-50,2
Гречка	0	0	605,6	605,6	100
Інші зернові та зернобобові	1337,4	3755,2	3048,7	1711,3	127,9
Всього	9994,4	15170,4	10754,1	759,7	7,6

Джерело: розраховано за даними підприємства

Зважаючи на дані табл. 2.4. відмітимо те, що загальна собівартість збільшилася на 7,6% протягом періоду дослідження, при чому найбільше збільшилася собівартість озимої пшениці – на 197,2% а інших зернових – на 127,9%, зменшення зазнала собівартість овсу – на 50,2% та жита – на 4,7%, проте дані зміни цілком відповідають змінам обсягів вирощування даних видів зернових культур.

Також можна розрахувати собівартість вирощування 1 ц зернових культур, Додаток Б. З огляду на дані, наведені у додатку можна відмітити що зміни собівартості вирощування зернових культур мали різноспрямовану динаміку, хоча в цілому відбувалося зростання. Найбільшого зростання зазнали овес, озима пшениця та інші зернові – зростання відбулося на 46,3%, 38,2% та 35,2% відповідно. Тут впливає крім економічних факторів (зміна цін на енергоносії) і природно-кліматичні умови за яких відбувалося вирощування культур.

У Додатку В представлено розрахунок собівартість вирощування зернових культур у розрахунку на 1 га посівних площ, з якого видно, що з кожним роком

зростає собівартість вирощування зернових культур через зростання вартості ресурсів, задіяних у виробничому процесі. Найбільшими темпами протягом 2020-2022 рр. зросла собівартість вирощування пшениці озимої – на 56,0%, гречки – на 100%, проте, гречка стала новим продуктом у господарстві тому порівнювати з попередніми роками не було можливості.

Більш детально динаміку та структуру витрат господарства на виробництво зернових культур можна прослідкувати у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки та структури собівартості зернових культур

Елемент витрат	2020 р		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. від 2020 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+/-	%	п.с
Витрати на оплату праці	1639,1	16,4	2260,4	14,9	1656,1	15,4	17,0	1,0	-1,0
Відрахування на соціальні заходи	360,6	3,6	497,3	3,3	364,3	3,4	3,7	1,0	-0,2
Насіння	1249,3	12,5	2093,5	13,8	1225,9	11,4	-23,4	-1,9	-1,1
Мінеральні добрива	1779,0	17,8	2578,9	17,0	1892,7	17,6	113,7	6,4	-0,2
Нафтопродукти	2478,6	24,8	3625,7	23,9	2753,3	25,6	274,7	11,1	0,8
Електроенергія	139,9	1,4	151,7	1,0	169,8	1,6	29,9	21,4	0,2
Запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали	609,7	6,1	576,5	3,8	473,2	4,4	-136,5	-22,4	-1,7
Амортизація	479,7	4,8	940,6	6,2	602,2	5,6	122,5	25,5	0,8
Інші витрати	1259,3	12,6	2442,4	16,1	1613,1	15,0	353,8	28,1	2,4
Всього	9994,4	100	15170,4	100	10754,1	100	759,7	7,6	X

Джерело: розраховано за даними підприємства

Аналізуючи дані табл. 2.5. відмітимо те, що з кожним роком зростають всі витрати, пов'язані із виробництвом зерна, проте, протягом періоду 2020-2022 р найбільшого зростання зазнали наступні елементи витрат: матеріальні добрива – на 6,4%, нафтопродукти – на 11,1%, електроенергія – на 21,4%, амортизація та інші витрати – на 25,5 та 28,1% відповідно. Найбільшу питому вагу в структурі витрат займають нафтопродукти та мінеральні добрива – 25,6% та 17,6%, трохи менше інші витрати і насіння – 15,0% та 11,4% відповідно.

При проведенні аналізу ефективності вирощування зерна важливим є проведення аналізу продуктивності та трудомісткості процесів його виробництва, це показує чи ефективно використовується наявна робоча сила на підприємстві, табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз показників продуктивності праці при вирощування зернових культур

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.	
				+/-	%
Створено чистого доходу від реалізації продукції 1 працівником, тис грн.					
- за рік	571,7	924,2	617,9	46,2	8,1
- за день	2,12	3,37	2,20	0,08	3,8
Вироблено продукції на 1 люд.-год., ц					
- всього	5,44	6,00	7,25	1,81	33,3
- озимої пшениці	1,15	1,62	2,51	1,36	118,3
Затрати праці на 1 ц, люд.-год.					
- всього	0,18	0,17	0,14	-0,04	-22,2
- озимої пшениці	0,87	0,62	0,47	-0,4	-45,9

Джерело: розраховано за даними підприємства

З огляду на дані таблиці відмітимо те, що продуктивність праці працівників підприємства зросла, чистого доходу на 1 працівника створено у 2023 р. за рік і за день більше на 8,1% та 3,8%, що свідчить про інтенсифікацію використання праці підприємством за рахунок підвищення мотивації, кваліфікації та сумлінного ставлення до праці. Продуктивність праці, що виражена у фізичних обсягах виробленої продукції збільшилася всього по господарству та озимої пшениці зокрема на 33,3% та 118,3% відповідно. Зменшилася трудомісткість виробництва, що свідчить про використання прогресивних технологій обробки ґрунтів, кращої техніки та добрив тощо.

Підсумовуючи ефективність вирощування зернових культур розрахуємо їх рентабельність, Додаток Г. Видно, що протягом 2020-2022 рр. збільшився обсяг прибутку від реалізації пшениці озимої на 2995,5 тис. грн., зросла і рентабельність на 1,8%, що ще раз підкреслює те, що даний продукт одним із прибутко утворюючих культур господарства. Відбулося зростання рентабельності овса на 33,0%. Гречка в силу новизни стала збитковою культурою.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР СФГ «СОНЯЧНИЙ ПАГОРБ»

З огляду на дослідження, проведене у попередньому розділі роботи вважаємо за необхідне запропонувати підприємству переходити на обробку земель за технологією «no-till», яка на відміну від традиційної обробки ґрунтів створює менший негативний вплив на ґрунти, допомагає отримати більше урожаю та є більш економічною для самого підприємства, адже за підрахунками спеціалістів дозволяє економити до 20% на витратах, що сприяє підвищенню ефективності діяльності господарства в цілому.

Така система дійсно вимагає спеціальних знань і умінь працівників та спеціальної техніки, проте дає можливість суттєво зменшити трудозатрати та витрати палива, забезпечити збереження родючого шару ґрунтів не порушуючи їх структуру та зниження ерозійних процесів тощо.

Саме тому, з метою підвищення ефективності виробництва зернових культур СФГ «Сонячний пагорб» нами запропоновано покращити матеріально-технічну базу для збільшення валового збору зерна, яке можна здійснити за рахунок впровадження в господарстві найсучасніших видів виробничого обладнання та здійснення реконструкції (заміни) існуючого з можливістю поступового переходу на технологію «no-till».

Так як, підприємство не зможе одразу перейти на технологію «no-till» через неостатній досвіт у даній сфері та наявні технічні можливості, пропонуємо на даному етапі науково-технічного розвитку підприємства удосконалити існуючий парк обладнання для отримання більшого збору зернових культур.

В господарстві є зернозбиральні комбайни продуктивністю 3 кг/с. – 2 шт., 5 кг/сек. – 3 шт. Площа посівів зернових у 2022 р. складала 1164,1 га. За таблицями вимог знаходимо коефіцієнти передачі: для комбайна КЗС-3 – 0,5; для СК-5М -1,0. Наявні в господарстві комбайни переводимо в умовні одиниці шляхом множення відповідних коефіцієнтів перерахунку на кількість комбайнів кожної марки (КЗС-

3: 2 шт. * 0,5 = 1; для СК-5М: 3 шт. * 1,0 = 3). Отримуємо 4 еталонних одиниці. За таблицями вимог знаходимо, що зоні господарювання підприємства на 1000 га зернових культур потрібно 5,0 еталонних одиниць зернозбиральних комбайнів на 1000 га зернових культур.

Тому господарство має закупити 1 зернозбиральний комбайн, щоб мати можливість зібрати оптимально в агрономічному плані.

Для СФГ «Сонячний пагорб» пропонуємо придбати зернозбиральний комбайн John Deere S670 за 4628,0 тис. грн. Комбайн обладнаний для збирання соняшнику, також комплектується жатками шириною захвату 6 м, є підбирач та подрібнювач.

Придбання зернозбирального комбайна John Deere S670 передбачається за рахунок кредитних коштів. Вітчизняний і закордонний досвід показує, що в останні роки відносини купівлі-продажу нових машин і нових технологічних пристроїв все більше замінюються відносинами лізингу.

Порівняємо можливість придбання зернозбирального комбайна John Deere S670 в лізинг і за рахунок банківського кредиту.

Ціна зернозбирального комбайна John Deere S670 у компанії-лізингодавця також становить 4628,0 тис. грн., терміном на 5 років з щорічною оплатою рівними частинами.

Розраховуємо кредитне обслуговування.

За умов, що господарство отримає кредит в Укрсоцбанку на 4 років під 20% річних. Річна сума відшкодування становить 4628,0 тис. грн. / 4 роки = 1157,0 тис. грн.

Розглянемо виплати по роках.

1 рік: 4628 тис. грн. * 20,0% = 925,6 тис. грн. Загальна сума обслуговування кредиту: 1157 тис. грн. + 925,6 тис. грн. = 2082,6 тис. грн. Дисконтована вартість банківського кредиту = $2082,6 / 1,15^1 = 1809,4$ тис. грн.

2 рік: 3471,0 тис. грн. * 20,0% = 694,2 тис. грн. Загальна сума обслуговування кредиту: 1157,0 тис. грн. + 694,2 тис. грн. = 1851,2 тис. грн. Дисконтована вартість банківського кредиту = $1851,2 / 1,15^2 = 1065,0$ тис. грн.

3 рік: $2314,0 \text{ тис. грн.} * 20,0\% = 462,8 \text{ тис. грн.}$ Загальна сума обслуговування кредиту: $1157,0 \text{ тис. грн.} + 462,8 \text{ тис. грн.} = 1619,8 \text{ тис. грн.}$ Дисконтована вартість банківського кредиту $= 1619,8 / 1,15^3 = 820,6 \text{ тис. грн.}$

4 рік: $1157,0 \text{ тис. грн.} * 20,0\% = 231,4 \text{ тис. грн.}$ Загальна сума обслуговування кредиту: $1157,0 \text{ тис. грн.} + 231,4 \text{ тис. грн.} = 1388,4 \text{ тис. грн.}$ Дисконтована вартість банківського кредиту $= 1388,4 / 1,15^4 = 793,8 \text{ тис. грн.}$

Вартість лізингу для підприємства. Комбайн запропоновано взяти в лізинг на 4 роки під 17%, проте сума відсотків сплачується одноразово на початку придбання обладнання. Отже сума відшкодування становить $4628,0 \text{ тис. грн.} / 4 \text{ роки} = 1157,0 \text{ тис. грн.} + 786,8 \text{ тис. грн.} - \text{відсоток, який сплачується одноразово} = 1943,8$

Розглянемо виплати по роках:

1 рік. Дисконтована вартість лізингових платежів $= 1943,0 / 1,15^1 = 1689,6 \text{ тис. грн.}$

2 рік: Дисконтована вартість лізингових платежів $= 1157,0 / 1,15^2 = 874,9 \text{ тис. грн.}$

3 рік: Дисконтована вартість лізингових платежів $= 1157,0 / 1,15^3 = 760,7 \text{ тис. грн.}$

4: Дисконтована вартість лізингових платежів $= 1157,0 / 1,15^4 = 661,5 \text{ тис. грн.}$

Таблиця 3.1

Оцінка ефективності інвестицій за договором лізингу та за рахунок кредиту банку при придбанні зернозбирального комбайна John Deere S670

Показники	Роки				Разом
	1	2	3	4	
1	2	3	4	5	6
Банківський кредит					
Повернення кредитних коштів, тис. грн	1157,0	1157,0	1157,0	1157,0	4628,0
Залишок кредиту, тис. грн.	4628,0	3471,0	2314,0	1157,0	0
Відсотки за користування кредитом, тис. грн.	925,6	694,2	462,8	231,4	2314,0
Загальна сума платежів, тис. грн.	2082,6	1851,2	1619,8	1388,4	6942,0
Дисконтована вартість кредиту, тис. грн.	1809,4	1065,0	820,6	793,8	4488,8
Лізинг					
Лізингові платежі, тис. грн.	1157,0	1157,0	1157,0	1157,0	4628,0
Залишок кредиту, тис. грн.	4628,0	3471,0	2314,0	1157,0	0
Відсотки за користування лізингом, тис. грн.	786,8	0	0	0	786,8

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5	6
Загальна сума платежів, ти. грн.	1943,0	1157,0	1157,0	1157,0	5414,8
Дисконтована вартість лізингових платежів, тис. грн.	1689,6	874,9	760,7	661,5	3986,7

Джерело: розраховано за даними підприємства

Відповідно даних, наведених у табл. 3.1 вартість придбання зернозбирального комбайна John Deere S670 в лізинг становить 5414,8 тис. грн. та за кредитом банку – 6942,0 тис. грн., навіть при тому, що відсоток за обслуговування лізингового кредиту сплачується одноразово у перший рік експлуатації. Тобто, вигіднішим для господарства є варіант придбання за договором лізингу, адже економія за дисконтованою вартістю становитиме 502,1 тис. грн. (4488,8 тис. грн. – 3986,7 2614,7 тис. грн.).

У таблиці 3.2 розрахуємо економічну ефективність виробництва зерна на основі запропонованого заходу за рахунок збільшення валової продукції за рахунок збільшенням посівної площі зернових культур на 26,9 га, тобто до рівня 2021 року. Рівень товарності зернових в господарстві знаходиться в межах 94,2%, що зумовлено високою якістю отриманого зерна. З сільськогосподарської точки зору ця якість досягається своєчасним збором врожаю. Придбання додаткового обладнання підвищить товарність продукції до 96%.

Таблиця 3.2

Розрахунок економічної ефективності купівлі зернозбирального комбайна
John Deere S670

Показники	2022 р.	Плановий період (2024 р.)	Відхилення, +/-
Сума капітальних вкладень, тис. грн.	-	4628, 0	4628,0
Валова продукція в натуральному вираженні, ц	36679,4	37526,8	847,4
Собівартість продукції, тис. грн.	10754,1	11002,6	248,5
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	11122,9	11689,4	566,5
Рівень товарності виробництва, %	94,2	96	1,8
Прибуток від реалізації, тис. грн.	4541,1	4632,1	90,1
Трудомісткість виробництва 1 ц зерна, люд.-год.	0,14	0,12	-0,02
Рівень рентабельності,%	37,3	42,1	4,8
Строк окупності, років	-	0,9	-

Джерело: розраховано за даними підприємства

Отже, придбання зернозбирального комбайна окупиться підприємству до року – 0,9 міс., адже приріст річного прибутку після додаткових капіталовкладень становитиме 90,1 тис. грн. Аналіз показує, що придбати такого комбайну для господарства є економічно вигідним.

Таким чином, завдяки реалізації розробленого проекту СФГ «Сонячний пагорб» має змогу досягти економічно ефективного виробництва зернових культур високої якості, які користуються попитом на ринку у державних та інших компаній, а також інших каналах збуту.

Дана пропозиція буде більш економічно ефективною та прогресивною для господарства якщо впроваджувати її поряд із програмним забезпеченням «Фіто-агроном», яка дає можливість з урахуванням особливості ґрунтів, ландшафту, клімату, сортів рослин пропанувати найкращий спосіб їх обробітку, терміни та обсяги внесення добрив та початку польових робіт із збирання врожаю адже забезпечує мінімізацію всіх витрат, в тому числі і живої сили.

Підсумовуючи пропозиції, внесені нами в даному пункті роботи, вважаємо доцільним впроваджувати весь комплекс заходів комплексно, а саме перехід на технологію «no-till», технічне переобладнання для ефективнішої роби в полі та застосування відповідного програмного забезпечення, дасть можливість підприємству отримати синергічний ефект і максимально раціонально використовувати наявні ресурси.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

В процесі проведеного дослідження ми дійшли наступних висновків. Наразі в науковій спільноті не існує чіткого визначення поняття ефективність адже воно межує із поняттям результативності. Проте, на нашу думку ефективність забезпечує оптимальне поєднання сил і ресурсів в процесі господарської діяльності, чим саме і відбувається досягнення результативності, а отже чітко описаного результату певною цифрою.

Також встановлено, що в сільськогосподарському виробництві поняття максимального і оптимального обсягів виробництва різняться, адже максимальні обсяги виробленої продукції досить часто призводять до ситуації зниження цін на ринку через велику кількість пропозиції товару, що не завжди дає можливість аграріям покрити витрати і отримати запланований рівень прибутку.

Поглиблене дослідження теми роботи відбувалося на базі СФГ «Сонячний пагорб», що спеціалізується на вирощуванні зернових культур, таких як: озима пшениця, жито, овес, гречка та інші зернові та зернобобові культури.

Щодо показників загальної ефективності роботи господарства, слід відмітити те що не дивлячись на карантинні обмеження пов'язані із COVID-19 і воєнними діями на території нашої держави фінансові показники у підприємства є позитивними, отже в цілому економічна діяльність можна описати позитивним фінансовим результатом у розмірі 4541,1 тис. грн., відбулося зростання чистого доходу від реалізації продукції на 259,8 тис. грн. у 2022 р. відносно 2020 р.

Оцінюючі показники часткової ефективності діяльності господарства зауважимо на зростає продуктивність праці працівників на 8,1%, за рахунок поступової реконструкції та переобладнання підприємства новим обладнанням, середньорічна вартість яких зростає на 10,7% та фондозабезпеченості – на 3,1%.

Аналізуючи показники ефективності виробництва зернових культур, то варто відзначити зміну структури посівних площ протягом 2020-2022 рр., що в першу чергу пов'язано із дотриманням сівозмін. Так, зросли посівні площі під озимою пшеницею на 86,9% і зменшилися – під овсом на 64,7%. Валової продукції озимої

пшениці було зібрано на 114,9% більше, крім того зросла її урожайність на 15,0%, валовий збір жита і овса зменшився на 1,1% та 57,0% відповідно, тут вплинуло зменшення посівних площ, поряд з тим, урожайність цих культур у 2022 р. зросла на 24,5% та 21,7% відповідно, що говорить про підвищення якості уходу за даним рослинами на невеликих обсягах посівних площ. Гречка стала новим продуктом у господарстві у 2022 р., тому стверджувати про ефективність її виробництв ще зарано. Узагальнюючи показники по господарству відмітимо зростання як врожайності на 34,5% так і урожайності культур – на 21,6%.

З огляду на воєнні дії у 2022 р. стрімко зросли витрат на паливо-мастильні матеріали та енергетичні ресурси, що відобразилося на собівартості кінцевої продукції, яка збільшилася 7,6%.

Узагальнюючи проведенне дослідження нами запропоновано комплексне рішення підвищення ефективності виробництва зернових культур, що поєднує в собі ряд взаємопов'язаних заходів, які полягають у переході господарства на технологію обробки ґрунту «no-till», яка крім екологічності дає можливість суттєво зменшити собівартість виробництва продукції; розвитку техніко-технологічної бази за рахунок придбання в лізинг зернозбирального комбайну John Deere S670, що забезпечить господарству приріст валової продукції у обсязі 847,4 ц та рентабельності - 1,8%, а також впровадження програмного забезпечення «Фіто-агроном», яке дає можливість з урахуванням особливостей ґрунтів, ландшафту, клімату, сортів рослин пропанувати найкращий спосіб їх обробітку, терміни та обсяги внесення добрив, початку польових робіт із збирання врожаю адже забезпечує мінімізацію всіх витрат, в тому числі і живої сили.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амбросов В.Я., Єгорова Н.Ю. Ефективність виробництва оригінального та елітного насіння зернових колосових культур. Вісник аграрної науки. 2010. № 5. С. 66-71.
2. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз. К.: КНЕУ, 2005. 292 с.
3. Батракова Т.І. Сутність поняття «економічна ефективність» діяльності підприємства в ринкових умовах. URL.: <http://journal.puet.edu.ua/files/journals/1/articles/1070/public/1070-2738-1-PB.pdf>
4. Грідін О.В. Значення зернопродуктового підкомплексу в дотриманні продовольчої безпеки України. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Економічні науки. 2015. Вип. 161. С. 136–144.
5. Долан Е.Д., Ліндсей Д.Е. Ринок: мікроекономічна модель. М. : [б.в.]. 1996. 496 с.
6. Економіка виробництва зерна (з основами організації і технології виробництва): монографія. За ред. В. І. Бойка. К. : ННЦ "ІАЕ НААНУ", 2008. 400 с.
7. Єщенко В.О. No-Till технологія: її сьогодення та майбутнє. Вісник Уманського національного університету садівництва. 2013. № 1/2. С. 4-9.
8. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.
9. Заїка С.О., Романова Р.Р., Курган В.О. Підвищення економічної ефективності зерновиробництва в Україні. URL.: http://bses.in.ua/journals/2018/25_2018/10.pdf
10. Компанієць В.О., Солодушко М.М., Кулик А.О. Економічна ефективність вирощування сучасних сортів пшениці озимої в умовах північного степу України. Вісник ПДАА. 2015. № 4. С. 81–85.

11. Кононенко М.П. Техніко-технологічні напрями підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва. Економіка АПК. 2008. №8. С.67-74.
12. Косолап М., Кротінов О. Організація живлення рослин у системі землеробства No-till. URL.: <http://www.agro-business.com.ua/2010-06-11-12-53-00/386--no-till.html>
13. Крижанівський В. Г. Щільність ґрунту на посівах гороху, пшениці озимої та буряків цукрових залежно від основного обробітку. Збірник наукових праць Уманського НУС. Умань. 2010. №.74. С.90-97.
14. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Економікс: принципи, проблеми і політика. 14-е видання. М: ІНФРА-М, 2003. 972 с.
15. Манушкіна Т.М., Дробітько А.В., Качанова Т.В., Геращенко, О.А. Екологічні особливості технології no-till в умовах південного степу України. URL.: <https://visnyk.mnau.edu.ua/statti/2020/n108/n108v4r2020manushkina.pdf>
16. Маркіна І.А. Методологічні питання ефективності управління. Фінанси України. 2013. № 6. С. 24–32.
17. Материнська О.А. Економічна ефективність виробництва зернових культур в сільськогосподарських підприємствах. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2521>
18. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства: підручник. К.: Вища школа, 1994. 415 с.
19. Пасека Д.В., Гринько Т.В. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємства. URL: http://confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedgment/tom4/48_Paseka.htm.
20. Ратошнюк Т. М., Ратошнюк В. І., Мартинюк М. А. Еколого-економічні проблеми раціонального сільськогосподарського землекористування. Стратегія розвитку України. Економіка, Соціологія, Право. 2012. № 1. С. 211-216.
21. Савенко Н.В. Економічна сутність ефективності виробництва підприємства і аналіз підходів до її визначення. Інноваційна економіка. 2009. № 2. С. 153–162.

22. Слюсаренко О.О., Огородніков Д.Д., Наконечний В.Л. Словник підприємця. Київ: РВ ПС України НАН України, 1999. 207 с.
23. Улакова Н.А. Аналіз виробництва зерна та зернобобових в Україні. URL.: <https://cdn.hneu.edu.ua/rozvitok19/thesis02-57.html>
24. Ціноутворення та нормативні витрати в сільському господарстві : теорія, методологія, практика: у 2 т. Нормативна собівартість та ціни на сільськогосподарську продукцію. За ред. : Саблука П.Т. К. : ННЦ "Інститут аграрної економіки" УААН, 2008. Т. 2. 650 с.
25. Чайка Т. О., Яснолоб І. О., Горб О. О., Лотиш І. І., Березницький Є. В. Екологізація систем обробітку ґрунту задля відновлення та підвищення родючості ґрунтів. Вісник ПДАА. 2019. № 3. С. 92–102.
26. Чмирь С. М. Напрямки підвищення ефективності зерновиробництва. Економіка АПК. 2007. №8. С. 21-24.
27. Ярославський А. О Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. URL.: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_3_2018ua/38.pdf

ДОДАТКИ

Структура посівних площ підприємства

Культура	2020 р		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. від 2020 р.		
	га	%	га	%	га	%	+/-	%	п.с
Зернові і зернобобові									
- озима пшениця	185,0	17,1	262,1	22,0	345,7	29,7	160,7	86,9	12,6
- жито	326,8	30,2	284,7	23,9	259,6	22,3	-67,2	-20,6	-7,9
- овес	441,5	40,8	315,7	26,5	155,9	13,4	-285,6	-64,7	-27,4
- гречка	0	0	0	0	74,5	6,4	74,5	100	6,4
Інші зернові та зернобобові	128,7	11,9	328,9	27,6	328,4	28,2	199,7	155,2	16,3
Разом посівів	1082,0	100,0	1191,4	100,0	1164,1	100,0	82,1	7,6	X

Джерело: розраховано за даними підприємства

Додаток Б

Аналіз динаміки зміни собівартості вирощування 1 ц зернових культур, грн.

Культура	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.	
				+/-	%
Озима пшениця	377,9	500,4	522,4	144,5	38,2
Жито	388,2	474,5	374,2	-14	-3,6
Овес	329,7	414,8	482,3	162,6	46,3
Гречка	0	0	354,8	354,8	100
Інші зернові та зернобобові	345,2	389,7	466,7	121,5	35,2

Джерело: розраховано за даними підприємства

Додаток В

Аналіз динаміки зміни собівартості вирощування 1 га посівної площі, тис. грн.

Культура	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р.	
				+/-	%
Озима пшениця	12,05	16,11	18,91	6,86	56,0
Жито	9,20	13,79	11,04	1,84	20,0
Овес	7,75	10,35	10,93	3,18	41,03
Гречка	0	0	8,13	8,13	100
Інші зернові та зернобобові	10,39	11,42	12,30	1,91	18,3

Джерело: розраховано за даними підприємства

Додаток Г

Аналіз ефективності виробництва зернових культур

Культура	2020 р.			2021 р.			2022 р.			Відхилення 2022 р. від 2020 р., +/-		
	Собівартість, тис. грн.	Прибуток, тис. грн.	Рентабельність, %	Собівартість, тис. грн.	Прибуток, тис. грн.	Рентабельність, %	Собівартість, тис. грн.	Прибуток, тис. грн.	Рентабельність, %	Собівартість, тис. грн.	Прибуток, тис. грн.	Рентабельність, %
Озима пшениця	2230,1	1458,5	65,4	4223,2	2588,8	61,3	6628,0	4454,0	67,2	4397,9	2995,5	1,8
Жито	3006,4	1776,8	59,1	3925,6	1527,1	38,9	2864,8	656,0	22,9	-141,6	-1120,8	-36,2
Овес	3420,5	554,1	16,2	3266,4	950,5	29,1	1704,4	838,6	49,2	-1716,1	284,5	33,0
Гречка	0	0	0	0	0	0	605,6	-119,9	-19,8	605,6	-119,9	-19,8
Інші зернові та зернобобові	1337,4	934,8	69,9	3755,2	2275,7	60,6	3048,7	2048,7	67,2	1711,3	711,3	-2,7

Джерело: розраховано за даними підприємства